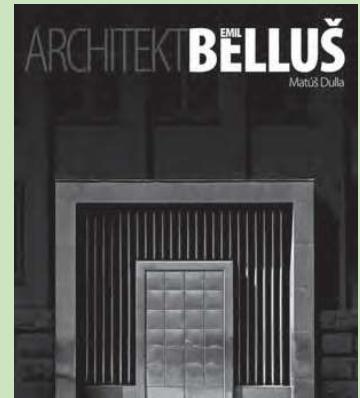

Veľká kniha o veľkom architektovi

Robert Špaček

Matúš Dulla: Architekt Emil Belluš
Bratislava, Slovart 2010. 320 s.
ISBN 978-80-556-0293-6

Na svete je ďalšia kniha Matúš Dulla: Architekt Emil Belluš. Napísal ju architekt o architektovi predovšetkým pre architektov, ale aj pre milovníkov slovenskej história, kultúry a krásnych kníh. Špičkový teoretik a vedec vydal krásnu knihu s ambíciou osloviť širokú čitateľskú obec. Napísať knihu o príslušníkovi slovenského kultúrneho panteónu znamená v prvom rade potrebu vyravnáť sa s jeho veľkosťou.

Matúš Dulla už od začiatku deklaruje, že účtuje s legendami. To je dobré, lebo legendy zdvíhajú sebavedomie, ale pravda má trvalejšiu hodnotu. Po prečítaní celej knihy sa však ľahko ubrániť dojmu, že autor monografie napokon bellušovskú legendu dokonca mytologizuje. Dulla je dôsledný, až tak sa vžíva do obdobia Bellušovej mladosti a jednotlivých období jeho života, že používa aj jazyk, z ktorého vanie dobová atmosféra. Okolo Belluša, so sebe vlastnou dôslednosťou, neúnavne buduje konštrukciu dobovej atmosféry, niekedy sa až zdá, že samotná biografia je zámienkou na výskum a interpretáciu charakteru doby a prostredia. Čitateľovi sa prihovára úctyhodné množstvo archívnych materiálov, autor je už z predchádzajúcich publikácií „nastavený“ na veľké syntézy.

Kniha je rozdelená do šiestich kapitol s následným podrobnejším členením (bohatý a perfektne zoradený dokumentačný materiál je pri štandardre autora aj vydavateľstva zrejme nevyhnutnosťou). Kapitoly tvoria skôr tematické celky ako chronologickú postupnosť. Je to výhoda obsiahlej knihy, čitateľ si môže vybrať ktorúkoľvek časť, vrátiť sa k predošej alebo jednu preskočiť, kniha funguje aj tak. Vydavateľská koncepcia viacerých rovín komunikácie s čitateľom je zvládnutá bravúrne, možno čítať samotný text, preskakovať k profilom stavieb či osobností. Obrázky sú komentované samostatnými textami, ich dvojjazyčnosť len podčiarkuje vysoký autorský aj vydavateľský štandard. Spolu s anglickými abstraktmi jednotlivých častí

súčasne posúva Bellušovu slovenskosť do „veľkého“ sveta.

Dullova schopnosť písat odborné texty v knihe prerastá do takmer beletickej dejovosti. Kapitoly 2. a 3. na jednej strane trocha trpia aditívnosťou recenzii jednotlivých objektov, na druhej strane však autor poctivo hľadá kontexty, analýzy jednotlivých diel široko tematizuje. Za zmienku by možno stáť aj Bellušov vplyv na dobovú tvorbu, bankové pobočky v Dunajskej Strede, Modre a inde, na ktorých pokiaľ Belluš neparticipoval priamo, sú možno výsledkom remeselného epi-gónstva. Dá sa tu konkrétnie reálne vystopovať Bellušova trendovosť alebo ostal v histórii ojedinelym zjavom? Je iste nepodstatné diskutovať na tému, či sú Bellušove družstevné domy mestotvornejšie ako obchodný dom Brouk a Babka, alebo Manderlák. Dulla je presvedčivo mienkovný historik a teoretik, jeho apriórne tvrdenie je aj tu dostatočné. Malá osobná poznámka: Kolonádový most v Piešťanoch je zvláštny fenomén, na jednej strane imidžová moderna, na druhej strane osobná spomienka, veľmi sa páčil aj mojej babke.

Kniha a Dullove interpretácie provokujú k úvahám a otázkam. Autor by nebol verný sám sebe, keby nemilosrdne nepísal aj o rozporoch a sporoch, ktoré tvorba architektúry nevyhnute prináša. V architektúre akoby utilitárnosť viac stierała problémovosť preřezovej tvorby ako v iných sférach umenia. Otázka je, prečo konjunkturalizmus architektov posudzujeme zhovievavejšie ako konjunkturalizmus umelcov ... čo napríklad s Bellušovou účasťou v súťaži na hradné návršie a podhradie Bratislavы pre árijských architektov? (Poznámka autora: Ministerstvo dopravy a verejných prác, rezort verejných prác v Bratislave vypísal v decembri 1940 verejnú anonymnú medzinárodnú súťaž na získanie ideových plánov pre reguláčnú a zastavovaciu úpravu časti mesta Bratislavы na hradnom návrší a na podhradí a na

ideové riešenie budov slovenských vysokých škôl na tomto území. Súťaž bola všeobecná, anonymná a bola prístupná odborníkom árijského pôvodu zo Slovenska, nemeckej ríše, protektorátu Čech a Moravy, Taliánska a Juhoslávie.)

Tu by sme, samozrejme, nečakali ostrý aktívny protest, ale ľahké ignorovanie by potešilo. Ostáva otázka – prečo sú architekti tak často radi v úlohe služobníka? Dnes sa, samozrejme, ľahko moralizuje, ale na druhej strane fakty ostanú faktami. Aj Mladá garda je v lepšom prípade omyl, v horšom poplatnosť, hoci v tom období asi nebolo možné reagovať inak, ale týmto argumentom možno ospravedlniť čočoklev. A napokon kontext peripetií okolo Slavína by si zaslúžil zmienku, že kvôli jeho finálnej siluete bola zbúraná krásna veža Kostola Panny Márie Snežnej na kalvárii.

Legendu podporuje možno aktuálne povedané „Bellušov kód“, tajomnosť detailov opísaná v časti Láska k detailu a najmä môj oblúbený reliéf od Ladislava Snopka na západnej strane Pavilónu teoretických ústavov v Bratislave, ktorý zachytáva moment, keď sochár odovzdáva reliéf architektovi. V mužovi v strede kompozícia sochár možno spodobil samého Emila Belluša. Určite nie je bez zaujímavosti, že architekt tu drží model budovy obrátený k divákovi opačnou stranou budovy, než na ktorej je osadený, na uličnej fasáde je reliéf s modelom budovy s fasádou do námestia – kódovanie par excellence. Budova dnešnej fakulty architektúry vo svojej večnej fasáde nesie uchované nielen narratívne reliéfy, štátny znak Československej republiky, ale aj stopy po projektloch z roku 1968 na severnej fasáde. No a pri analyzovaní ako „form follows function“ (forma sleduje funkciu) pri budove – Pavilón teoretických ústavov, neslobodno zabúdať na vzťah auly a podlažia nad ňou, cenou za kompozičnú formálnosť sú vcelku dramatické Vierendeelove nosníky nad aulou, steny chodby sú

masívne železobetónové, s minimálne možnou perforáciou.

Bellušovo vedecké a publikečné pôsobenie je stále nedocenené, v spomienkach viac rezonuje jeho tvorba. Architekti z praxe sa často s dešpektom pozerajú na písanie kníh, stačí predsa projektovať a učiť. Tento renesančný princíp Belluš zrejme považoval za deficitný. Užitočné by bolo vydáť komentovanú výberovú reedíciu jeho textov, aj keď viaceré jeho formulácie sú archaické alebo napísať monografiu Belluš – akademik SAV.

Z knihy celkovo vanie nostalgia, akoby sa Matúš Dulla lúčil s mnohočasovým kľúčovým výskumom. Ako sám priznáva, k Bellušovi pristupuje s (nepochybne zaslúženou) sympatiou. Kniha sceľuje naše poznanie Belluša – o Bellušovi, ďalším autorom necháva možno už len „dohľadávky“ a variantné vysvetlenia a interpretácie.

Pokiaľ ide o formálnu stránku monografie, grafik odviedol nielen špičkovú profesionálnu prácu, nemožno sa ubrániť dojmu, že bol osobne pozitívne zaujatý. Viaceré fotografie súčasného stavu sú tak trocha populárne farebné, sú v rozpore s dôstojnosťou pôvodných dobových dokumentov. Možno to však knihu priblížiť širokému čitateľskému veku. Kniha svoju krásou a nadstandardným vydavateľským spracovaním akoby kopírovala „večnosť“ Bellušovej architektúry. K typografickým šperkom patrí dvojfarebné označenie odkažov v texte, tie pod čiarou modrými číslami, poznámky červenou. Dullove kniha o Bellušovi je aj jasným slovom o potrebnosti tohto nosiča informácií, dokazuje, že kniha je nenahraditeľná. Autorov pozoruhodný zoznam monografií je touto knihou dôstojne korunovaný. Zaslúží si to Belluš – aj Dulla.